

85 % van de jongeren de 'doelstellingen' werden bereikt. Deze cijfers lijken ons weinig relevant zolang er geen konkretisering is van gehanteerde begrippen zoals 'sociaal gehandicapt', 'zelfstandig functioneren', 'realistisch budgetteringssysteem', 'dagbesteding' ... Slechts na het invullen ervan is een wetenschappelijk gefundeerde evaluatie m.b.t. het scoren van doelen verantwoord.

De rechtspositie van de jongere binnen het BZW blijft ook al even onduidelijk. Hoewel hij voorafgaandelijk zijn akkoord moet geven en inspraak heeft bij het opstellen van de prognose van zijn BZW, kan hij voor de driemaandelijke evaluaties en voor de eindbeoordeling na 9 tot 18 maanden enkel rekenen op de goede wil en deskundigheid van de inrichting/dienst en de vast afgevaardigde bij de jeugdbescherming. Dit lijkt ons in tegenspraak met de kontraktgedachte die steeds meer gehanteerd wordt binnen de hulpverlening.

Een laatste kanttekening betreft het kader waarbinnen het BZW georganiseerd wordt. Talrijke voorzieningen werken reeds lange tijd met vormen van begeleid wonen: opvangcentra voor jongeren, kamers met aandacht, gezinsplaatsingsdiensten, O.C.M.W.'s, centra voor maatschappelijk werk, centra voor geestelijke gezondheidszorg... Deze diensten zijn actief op het niveau van een algemeen jeugdwelzijn.

Het BZW zoals het zich nu aandient werkt enkel binnen het enge kader van de Wet op de jeugdbescherming en kan dus enkel die jongeren bereiken die er het voorwerp van zijn/worden. Gelet op de verhoudingen binnen die jeugdbescherming kunnen we enkel vaststellen dat het BZW een eerder marginaal verschijnsel is, dat niet zozeer differentiërend werkt dan wel systeembevestigend. Zoals reeds eerder en ook door anderen gesteld, blijkt het BZW contradictorisch te zijn met een emancipatorisch jeugdwelzijnsbeleid zoals uitgetekend in het eindrapport van de werkgroep jeugdbescherming. Immers, de schaarse initiatieven die de Gemeenschapsminister nam binnen de jeugdbescherming (o.a. in het kader van circulaire 44) getuigen ook niet dadelijk van een coherente inhoudelijke beleidsoptie m.b.t. een globaal jeugdwelzijnsbeleid. Zo is het nog steeds wachten op de uitvoeringsbesluiten van het dekreet inzake de bijzondere jeugdbijstand, waarvan men enkel kan hopen dat het niveau van de huidige jeugdbescherming overstegen wordt.

Besluitend willen we dan ook graag het bevoegdheidskonflikt waarvan eerder sprake toch inroepen als ultieme verontschuldiging voor het gebrek aan initiatief m.b.t. een globaal jeugdwelzijnsbeleid. Een gebrek waarvan het Begeleid Zelfstandig Wonen een goede illustratie is.

Luc Jaminé
februari 1988

Groeistoornissen en verkrampde situaties

Het artikel van de heer Vandamme over 'Begeleid Zelfstandig Wonen in Vlaanderen' geeft wel een uitgebreid overzicht over de actuele situatie, maar gaat aan een aantal fundamentele kritieken voorbij, die zowel vanuit de theorie, als vanuit de dagelijkse praktijk regelmatig worden geformuleerd.

Allereerst wordt er wel even geciteerd dat men zich bij het tot stand komen van deze reglementering inspireerde op een aantal B.Z.W.-initiatieven uit de jaren zeventig die voornamelijk ontstonden in de alternatieve sector (b.v. AMOK). Vandamme vergeet echter te vermelden dat men deze alternatieve initiatieven, niettegenstaande hun jarenlange ervaring en positieve resultaten, nooit betrokken heeft bij het tot stand komen van deze reglementering, noch op enigerlei wijze nut heeft getrokken uit hun positieve en negatieve ervaringen. Bovendien legde de B.Z.W.-reglementering de belangrijke adviezen naast zich neer van de door de gemeenschapsminister geïnstalleerde Werkgroep Jeugdbescherming, die in haar eindrapport een duidelijk emancipatorisch jeugdwelzijnsbeleid viseerde.

Zo richt het huidige B.Z.W. zich enkel op jeugdbeschermingsjongeren, terwijl het vanuit het geadviseerde preventiebeleid toch wenselijk ware geweest dit open te trekken naar een veel bredere doelgroep.

Het huidige B.Z.W.-systeem verhoogt de kansen op interventionisme.¹ In het Nederlandse systeem zien we dat het grotendeels gaat om vrijwillige plaatsingen (als plaatsende en begeleidende instantie treden eerstelijnsdiensten op, b.v. JAC's die, gesubsidieerd, een deel van de begeleidingstaak op zich nemen).²

De vraag is ook of B.Z.W. — en dit keer zeker vanuit de instellingen — de jongeren niet langer dan nodig binnen de jeugdbescherming en onder de hoede van de instelling houdt. Dit wordt nog extra in de hand gewerkt door het aantrekkelijke subsidiëringssysteem of een bedreigde bezettingsgraad.

B.Z.W., uitgebouwd als nazorgdienst van instellingen, kan aldus eerder output-belemmerend gaan werken, dan desinstitutionaliserend.

Het oprichten van de diensten B.Z.W. gebeurde zonder enig overleg of coördinatie binnen een geldende welzijnsplanning, noch werd hierbij de ervaring benut van de bestaande diensten.

Deze Zelfstandig Wonen-projecten voor jongeren zitten sterk verweven in het bevoegdheidsconflict tussen de Gemeenschapsminister voor Welzijnzorg en de nationale Minister van Justitie. In het Voorontwerp B.Z.W. deed de Gemeenschapsminister duidelijk een greep naar de bevoegdheid over het maatregelenpakket van de jeugdrechters. De wettelijke grond van het B.Z.W. blijft trouwens nog altijd een sterk betwiste zaak. Ondanks een negatief advies van de Raad van State werd dit project B.Z.W. door de Vlaamse Executieve goedgekeurd en subsidieerbaar en operationeel gemaakt. Er is nog steeds geen duidelijk uitspraak of dit wel kan en of deze hele regeling niet onwettelijk is.

De Circulaire 44, die B.Z.W. mee realiseerbaar maakte, beweerde vanuit de residentiële sector differentiatie in de hulpverlening te realiseren door instellingen te verplichten ook niet-residentiële hulp te organiseren. De vraag dient echter gesteld of hier niet meer de prioritaire bekommernis tot bezuinigen heeft gespeeld, dan wel een wens tot betere hulpverlening aan jongeren.

Binnen ditzelfde vragenpakket kan men ook wel kritische bedenkingen hebben bij de verstrengeling van ambulante en residentiële voorzieningen. Dit

1. VERHELLEN, E., 'Het begeleid zelfstandig wonen binnen de jeugdbescherming: situering en kritische kanttekeningen', *Panopticon*, augustus 1984, p. 311-321.

2. Gegevens cf. 200 plaatsen gefinancierd door de ministeries W.V.C. en Justitie in het kader van het aanvullend beleid Nederland.

heeft eerder een reductie dan wel een differentiatie binnen de jeugdzorg tot gevolg en speelt deze steeds meer in de handen van de residentiële sector.

De voornaamste kritiek op dit hele systeem betreft echter de voorwaarden waaraan B.Z.W.-jongeren moeten voldoen. Vooral de eis van een eigen inkomen is weinig realistisch voor deze doelgroep en binnen de actuele situatie. Eerder het tegendeel lijkt ons te verdedigen. Men zou die materiële voorwaarden moeten scheppen om jongeren zelfstandig te laten wonen, indien ze daartoe psychisch en fysiek bekwaam zijn. Al te vaak vormt de inkomenseis een barrière voor jongeren die juist met deze hulpverleningsvorm het meest gebaat zouden zijn en alle mogelijk achterpoortjes, zoals O.C.M.W.-hulp, die een gunst blijft, bieden geen fundamentele oplossing voor deze problematiek.

Cijfergegevens

Bij de gehanteerde gegevens van de heer Vandamme, stellen we ons ook ernstig vragen over hun representativiteit voor de huidige situatie.

Er wordt veel geciteerd uit een licentiaatsthesis uit 1982³, wat weinig zegt over de actuele toestand en ook de representativiteit van de gegevens van het onderzoek van Hellinckx en Pauwels (K.U.L. — afd. Orthopedagogiek) is voor de huidige situatie weinig verantwoord:

- het betreft hier de periode juli '84 tot juli '85, dus de beginperiode van de actuele B.Z.W.;
- het onderzoek betrof slechts de werking van 4 diensten;
- het totale onderzoek betrof slechts 63 effectief begeleide jongeren.

Autonome diensten

Ondertussen functioneren in Vlaanderen echter 7 diensten, en tekenen er zich duidelijk regionale verschillen af voor wat betreft de vraag naar B.Z.W. Gent en Antwerpen worden geconfronteerd met een grotere vraag. CBW Gent breidde ondertussen zijn capaciteit uit en werd ont dubbeld. In Antwerpen werd na de nodige verdragingsmanoeuvres AMOK als tweede autonome dienst erkend. Het heeft evenals het reeds vroeger gesubsidieerde JOBA een volledige bezetting. Elders heeft men echter de grootste moeite om de vereiste bezettingsgraad te bereiken. CBW Leuven zag zich genoodzaakt zijn capaciteit af te bouwen naar 8, terwijl in Limburg het B.Z.W.-publiek nagenoeg onbestaande lijkt. Als oorzaak van de geringe vraag in bepaalde regio's ziet men vooral de precaire financiële situatie van de jongeren, de hoge graad van werkloosheid binnen deze groep, de lage (of onbestaande) R.V.A.-uitkering, dit gekoppeld aan het gebrek aan enthousiasme van bepaalde O.C.M.W.'s om op steunvragen van minderjarigen in te gaan.

3. WOUTERS, L., *Begeleid Wonen - Ontstaan, groei en werking van de DAM (1982)*, Licentiaatsthesis, K.U.L., Orthopedagogiek.

BZW vanuit instellingen

Sedert de start tot april 1987 werden 231 minderjarigen vanuit instellingen begeleid, wat slechts 15 % uitmaakt van de capaciteit waartoe de inrichtingen gemachtigd zijn, een duidelijke onderbezetting dus. Ook hier ligt de gemiddelde leeftijd bij aanvraag B.Z.W. hoog. Bij jongeren van minder dan 19 jaar wordt zelden een begeleiding opgezet.

Een discussiepunt hier betreft het eventueel terugvloeien van (een deel) van de dagprijs naar de jongeren, een concrete oplossing voor jongeren die over geen of onvoldoende eigen inkomsten beschikken. Dit kwam bij de opstelling van de reglementering niet ter sprake en iedere instelling beslist hierin dan ook volledig vrij, met grote onderlinge verschillen als gevolg. Een duidelijke richtlijn omtrent de bestemming van de dagprijs dringt zich dan ook op.

Een ander probleem is de omschakeling van een pedagogisch groepsregime, met een verzorgende aanpak, naar de individuele begeleiding bij het zelfstandig wonen. Begeleidingstechnieken waarmee de meeste opvoeders onvoldoende vertrouwd zijn. Wij opteren hier dan ook voor de inschakeling van maatschappelijk assistenten als begeleiders voor deze werkvorm.

De positieve evaluatie vanuit de instellingspraktijk lijkt dan ook nogal optimistisch. Diverse gemachtigde instellingen lijken nogal terughoudend voor de toepassing van B.Z.W., o.m. omdat zulks de continuïteit van hun instellingswerk verstoort en een te grote belasting vormt voor het opvoedend personeel. Een aantal instellingen opteren dan ook voor een samenwerking met de autonome diensten, meer dan voor de eigen uitbouw. Wel moet toegegeven worden dat het inrichten van B.Z.W. op heel wat instellingen een vernieuwende invloed heeft gehad, zowel op het vlak van het pedagogisch regime en de infrastructuur binnen de inrichting zelf als op de voorbereiding op zelfstandigheid van de pupillen en de houding van de opvoeders hiertegenover.

Onderbezetting

Niettegenstaande de geformuleerde nood aan nieuwe hulpverleningsvormen en de bestaande vroegere initiatieven, maakt de huidige B.Z.W.-reglementering, gekoppeld aan de maatschappelijke situatie, dat slechts een beperkte groep jongeren in aanmerking komt.

B.Z.W.-plaatsingen maken slechts 1,4 % uit van het totaal pakket jeugdbeschermingsplaatsingen, dit terwijl de categorie 15-21 jaar (potentiële doelgroep B.Z.W.) bijna 40 % uitmaakt van het totaal aantal geplaatste jongeren. Inderdaad kan hier niet van een explosieve groei gesproken worden zoals in Nederland. Eén en ander is wel te verklaren indien men weet dat in Nederland:

- B.Z.W. openstaat voor niet-jeugdbeschermingsjongeren;
- B.Z.W. openstaat voor studerenden (door de inkomensbeperking in België gediscrimineerd);
- een 18-jarige recht heeft op een sociale uitkering (bijna 70 % van de Nederlandse B.Z.W.-jongeren halen een inkomen uit sociale uitkeringen);
- B.Z.W. vanaf 16 jaar mogelijk is, en ook effectief toegepast wordt (50 % van de jongeren is jonger dan 18).

Zonder op alle punten Nederland te willen imiteren, lijkt het ons toch zin-
nig, zeker wat de hierboven aangehaalde punten betreft, dat de beleidsmakers
eens even over onze Noordergrens zouden gaan kijken, want zeker met het oog
op een verlaging van de meerderjarigheid in België tot 18, zal er spoedig bij ons
niet veel meer te registreren zijn.

Als men er, hoe dan ook, zou aan denken deze wetgeving aan te passen is het wel
nuttig dit niet binnen een of ander kabinet uit te dokteren, maar rekening te hou-
den met praktijkervaringen van meer dan 10 jaar.

Jo Labens
AMOK, Antwerpen
(m.m.v. Kris Peeters)

Naschrift

In 1981 stelden wij aan Minister Steyaert voor om het Begeleid Zelfstandig Wo-
nen door te voeren in Vlaanderen. Meteen werd ook voorgesteld om via ambu-
lante begeleiding jongeren met ernstige gedragsmoeilijkheden thuis te begelei-
den.

Dit voorstel was in de eerste plaats bedoeld om de sektor te differentiëren,
om op deze wijze meer kansen te bieden aan de jongeren.

De Minister behield alleen het Begeleid Zelfstandig Wonen, en dit alleen
voor de sektor Jeugdbescherming.

Het Begeleid Zelfstandig Wonen was de eerste vorm van differentiatie bin-
nen de sektor Jeugdbescherming. Ondertussen zijn er verschillende vormen bij-
gekomen, o.m. de dagcentra, de gezinsbegeleiding, enz... Van al deze vormen
kan men stellen dat zij de kans op interventionisme verhogen.

In de praktijk stellen wij echter vast dat zij binnen de Jeugdbescherming
verder randverschijnselen blijven. De dagcentra waren op 31 juli 1987 nauwe-
lijks goed voor 1 % van het Jeugdrechtbankcliënteel, zo ook het Begeleid Zelf-
standig Wonen. Vanuit de jeugdbeschermingscomités bedroeg dit ongeveer 3 %.

De vraag stelt zich dus veeleer: waarom blijven deze vormen randverschijn-
selen?

Wij hebben in ons artikel gewezen op een aantal knelpunten die het Bege-
leid Zelfstandig Wonen hinderen in zijn ontwikkeling. Deze knelpunten signale-
ren wij nu al meer dan 3 jaar naar het beleid toe. De laatste jaren had men er ech-
ter geen aandacht meer voor.

Wij geven als knelpunten aan voor de diensten:

1. Onderbezetting van personeel

Deze diensten kunnen niet beschikken over een onderhoudskracht en een ad-
ministratieve kracht.

Wij stellen dat dit wel zou moeten kunnen. Uit de populatiebeschrijving
blijkt dat de diensten jongeren begeleiden met ernstige gedragsproblemen. Van-
daar vragen wij een verlaging van de case-load.